

مقدمه

ادیان در طول حیات خود شاهد تحولات و فراز و نشیب‌های فراوانی بوده‌اند. مسیحیت نیز از این قاعده مستثنا نبوده و در تاریخ دوهزارساله خود چند تحول مهم را پشت سر گذاشته که تقسیم شدن مسیحیت به کاتولیک و ارتدکس و پروتستان نمونه‌ای از آنهاست. این تحولات و فراز و نشیب‌ها، از سویی واکنش‌هایی بوده‌اند در برابر انحرافات و خرافاتی که در گذر زمان در مسیحیت پدید آمده‌اند، و از سوی دیگر، در راستای هماهنگ شدن مسیحیت با تحولات زمان و مکان و اندیشه‌های جدید بوده‌اند.

یکی از این تحولات، نهضت اصلاحات در قرن شانزدهم بود که کلیسای پروتستان از درون آن پدید آمد. شناخت دقیق این کلیسا و معرفی مرزهای اعتقادی و عبادی آن، به دلیل تعدد و تنوع فراوان کلیساها و فرقه‌های پروتستان کاری بس دشوار است. همچنین آگاهی از شمار دقیق پیروان هر یک از ادیان و فرقه‌های دینی، از جمله پروتستان‌ها، ممکن نیست؛ زیرا پرسش آمارگران از افراد درباره دین، از مصادیق تفتیش عقاید به شمار می‌رود که در عصر حاضر امری ناپسند است. همچنین برخی ادیان در مناطقی از جهان ممنوع‌اند و درباره آنها نمی‌توان سؤال کرد. سرانجام نیز اینکه، درجه دین‌داری افراد متفاوت است و طیف وسیعی را دربر می‌گیرد؛ به گونه‌ای که نمی‌توان از پیروان یک دین یا فرقه تعریف دقیقی داشت. ظهور فرقه‌های جدید در کلیسای پروتستان با اعتقادات دینی تازه، کار تحقیق را مشکل‌تر ساخته است. این کلیسا در مقایسه با دو جامعه مسیحی کاتولیک و ارتدکس، پیشینه کمتری دارد و این امر، شناسایی آن کلیسا را مشکل‌تر کرده است.

بدیهی است که اصلاحات پروتستانی، بخشی از انحرافات مسیحیت را از برخی جوامع مسیحی زدود، ولی اعتقاداتی مانند تثلیث و فدا، و مناسکی مانند تعمید و عشای ربانی به قوت خود باقی ماند.

کلیسای پروتستان بیش از دو کلیسای دیگر تبشیری است و پیروان آن برای نشر و گسترش مسیحیت، بیشتر می‌کوشند. بخشی از فعالیت‌های تبشیری این کلیسا بر جهان اسلام و ایران متمرکز است. در دوران انقلاب اسلامی محدودیت‌هایی برای مبشران ایجاد شد، اما فعالیت‌های تبشیری آنان کم و بیش ادامه یافت؛ فعالیت‌هایی که امروزه بخشی از آنها در قالب کلیساهای خانگی، خود را نشان می‌دهد. پدیده کلیساهای خانگی و مفاسدی که بر آن مترتب است، پیوسته از دغدغه‌های مقام معظم رهبری بوده است. ایشان در مهر سال ۱۳۸۹ در اجتماع مردم قم با اشاره به این موضوع گفتند:

برای اینکه ایمان مردم را به اسلام و مقدسات اسلامی کم کنند، در داخل کشور از طرق مختلف پایه‌های ایمان مردم، به‌خصوص نسل جوان را متزلزل کنند، از اشاعه بی‌بندوباری و اباحیگری تا ترویج عرفان‌های کاذب، جنس بدلی عرفان حقیقی تا ترویج بهائیت، تا ترویج شبکه کلیساهای خانگی، اینها کارهایی است که امروز با مطالعه و تدبیر و پیش‌بینی دشمنان اسلام دارد انجام می‌گیرد؛ هدفش هم این است که دین را در جامعه ضعیف کند.

اکنون که در آستانه پانصدمین سال قیام لوتر در سال ۱۵۱۷ قرار داریم، زمینه‌ها، تاریخ، جغرافیا، الهیات، فرقه‌ها و مسائل اجتماعی نهضت اصلاحات و کلیسای پروتستان در مجموعه حاضر بررسی می‌شود. این مجموعه، نه پیوست نیز دارد.

این اثر در گروه ادیان مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^ع به همت برادران عزیز، حجج اسلام والمسلمین آقایان عباس رسول‌زاده و جواد باغبانی - دام‌عزهما - زیر نظر این‌جانب تهیه شده است. البته در فراهم شدن این اثر، همه ما از راهنمایی‌های جناب استاد، دکتر محمد لگنهاوزن برخوردار بوده‌ایم که جای قدردانی و تشکر است.

امید است خوانندگان محترم، کاستی‌های این اثر را به اطلاع گروه ادیان مؤسسه برسانند تا در چاپ‌های بعد اصلاح شود.

در اینجا لازم است از الطاف کریمانه حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی، دامت برکاته، رئیس محترم مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین استاد محمود رجیبی، قائم‌مقام محترم مؤسسه، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای دکتر محمدناصر سقایی بی‌ریا، معاون محترم پژوهشی مؤسسه، همچنین مدیریت تدوین متون، و دیگر عزیزانی که ما را در این راه یاری کرده‌اند، صمیمانه تشکر کنیم.

همچنین از بذل محبت حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین آقای دکتر احمد احمدی، رئیس محترم سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) و همکارانشان که برای نشر این اثر کوشیده‌اند، سپاسگزاریم.

حسین توفیقی

زمستان ۱۳۹۵